

SEGONA ÉPOCA. ANY I.—NÚM. 10.

BARCELONA, 25 DE OCTUBRE, 1889

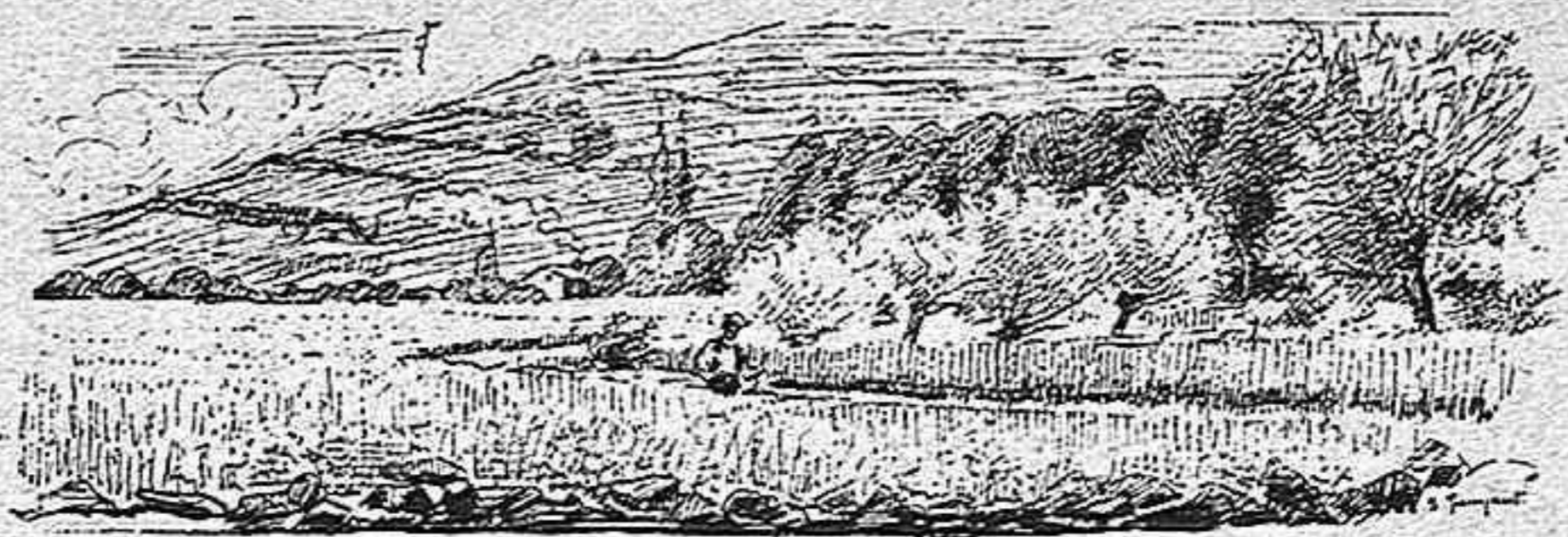
L' AVENÇ

LITERARI * ARTISTICH * CIENTIFICH

REVISTA MENSUAL IL-LUSTRADA

Narcís Oller

NARCÍS OLLER

AROQUIS del natural,» «La Papallona,» «L' Escanya pobres,» «Vilaniu,» «De tots colors,» «Notas de color» son las escripturas en que n' Oller té consignats los títols de sa noblesa literaria y 'ls drets á ocupar en aquesta Revista la plana d' honor que son entussiasta Director ha volgut concedirli.

N' Oller, com tots los escriptors catalans, es fill dels Jochs Florals. S' ha fet ja observar, y crech que jo mateix ho he dit ó repetit. Los Jochs Florals son la única institució acadèmica que lluny d' envergir lo criteri literari y estimular la aparició d' una escola amanerada, com solen fer totas las institucions acadèmicas, ha engendrat, per lo contrari, tota una literatura viva, vigorosa, desembrassada, y tota una generació de poetas y escriptors originals. Per una vegada la academia y la naturalesa no han anat renyidas sinó ben amigas y ben germanas.

La filiació d' en Oller respecte dels Jochs Florals es graciosa. S' havia ofert en los Jochs un premi á la mellor novela catalana, y comparegué un quadret novelesch de guassa, l' idili d' un escombriayre, escrit simplement per matar una estona y fer riure als mantenedors. Una de las cosas entretingudas que té 'l ser mantenedor es averiguar de qui puga ser lo treball que 's té á la vista. Pera 'ls qui coneixen lo personal literari la averiguació, de las cent vegadas las noranta, no sols no es impossible sinó fins ni massa difícil. Aquella vegada ningú hi que-

ya. Y la intriga era major perque en mitj de las incongruències y estrafalarias voluntarias de la noveleta ó quadret, tenia aquest alguns tochs y detalls que acusavan un temperament de veritable escriptor. Den tant en tant ocorren semblants sorpresas. Quan lo reciennat es ben sá, fins sense véurel, en l' espetech que arma al surtir al món se li coneix que té bons pulmons. Ara mateix ha publicat *La Renaixensa*, en dos diumenges, dos quadrets noveleschs que firma un tal *Joan Anton* desconegut, que no son de cap manco ni molt menos. ¿Quí deu ser? No 'm sé contestar la pregunta, però, creyéume: apüntéu-vos aquest nom perque dú cua.

També 'n duya, y llarga, la misteriosa noveleta que va preocupar als mantenedors en la ocasió esplicada. Al fi 's va saber que era d' un empleat de la Diputació, amich d' en Riera y Bertrán, y que la havia escrita en col·laboració ab son cosí Yxart, també allavoras desconegut de nosaltres, com per fer una broma al ofertor del premi. Aixó era, si mal no recordo, per l' any 1878.

Peró aviat las burlas se tornaren veras, perque n' Oller era una vocació, y l' únich que li faltava era la ocasió de posars'hi. Havía escrit y molt, quan jovenet de la primera volada; havia escrit fins novelas d' un romanticisme exagerat, influhit per las lecturas de xicot y potser, tant com per las lecturas, per una plétora de excitabilitat de sentiment que necessitava anys pera equilibrarse.

Després d' aquells primers, encar que copiosos, ensaigs, escrits tots en castellá, las distraccions de la carrera fiscal que havia seguit á Tarragona, 'ls estudis preparatoris pera las oposicions á una plassa en la Diputació, y la falta d' un medi ambient que estimulés las facultats que en ell dormían l' havían apartat de tota tentativa literaria formal. Lo futur novelista era un senzill burócrata que minutava oficis y dictámens.

La brometa de que he parlat li obrí tot un horisont nou y desconegut; lo revelá á si mateix. La literatura catalana va tenir un novelista. Los Jochs Florals, ocasionalment, com se veu, havían produhit lo novelista menos académich, més modern, més fundament revolucionari ab que conta fins ara la literatura catalana, ab que conta potser fins ara la literatura espanyola.

Entenémnos ben bé en lo que aquí vol dir revolucionari, porque, per lo demás, n' Oller es lo menos revolucionari possible. Precisament si temperament hi há ben equilibrat es lo seu. Però l' equilibri de son temperament se produheix per lo contrapés que 's fan, los uns als altres, los diversos apassionaments de son esperit. Tant igual es dos á dos com cent á cent. Tant va de un á dos com de noranta nou á cent. Vull dir que l' equilibri se manifesta de duas maneras: per la ausencia ó debilitat de facultats, ó per l' exaltament de facultats contrarias.

En aquesta lluyta d' estremaments, en aquesta brega de fogositats que venen de direccions oposadas estreba 'l secret de la solidesa, de la adecuació, de la proporció de las obras de n' Oller. Per sobre tots aquestos apassionaments, com facultat armonisadora ó agent de cohesió, hi há una formalitat, una probitat literaria com pocas n' hi haja. Segur, no'n dubto gens, que ni la idea del lucre pecuniari ni l' alicient del aplauso, alicient que n' Oller, com tots los qui escriuhen pel públich, sent ab gran intensitat, foran capassos de ferlo abjurar de sas creencias ni infringir los cánons artístichs que ell professa. No sé si tindria facultats per la obra escénica; dubto que la intenti, y que, intentada, hi triomfés. La perspectiva escénica té una porció d' exigencias á que ell no sabria suscriure. Ell no enten los finals d' acte per los finals; ni admet que per arrancar un ¡ah! d' admiració al públich sia lícit sacrificar al convencionalisme d' un efecte plástich las evolucions lógicas de la psicología humana ó las veritats viventas de la fisiología social.

Per ell en art no hi há més que un Deu: la realitat; ni més que una religió ó forma d' adoració: la pintura d' aquesta realitat. En aquest punt es un intranzigent, un fanátich. Fanátich com tots los qui creuhen de veras. Precisament porque es un creyent, porque es un fanátich, es porque valen sas obras. En lo món intern la intensitat del creure es lo que en lo món extern la intensitat del obrar. L' equivalent de la acció, en la regió del esperit, en lo domini de la inteligencia, es la fé. Y com lo món es de la acció, la ciencia, l' art, que constituixen lo món de la inteligencia, son de la fé. Sols los forts dominan: sols los creyents crean. Los ecléctichs, los rahonadors, los del

pró y 'l contra no fundan més que demunt la sorra inconsistent de llurs eternas vacilacions.

N' Oller es un fanátich de la veritat en art. No admet los idealismes en la pintura de la naturalesa externa; no 'ls admet en l' estudi y la pintura de la naturalesa interna. Ciselladuras y filigranas retóricas de la forma literaria; rebuscaments y maravellas convencionals de la forma pictórica ó plástica tot aixó 'l subleva, l' indigna de debó, però de debó, com una profanació, com un atentat. Fins me fa riure de vegadas ab sas intranzigencias; té á lo mellor unas escrupulositats, uns purismes tant estremosos que es cosa de dirli quatre insolencias. ¡Y cuántas barallas hem tingut á causa de aixó! Hi há que advertir que en aquest punt, ell tant corrent, tant tolerant, tant tractable, no escolta rahons. ¿Còm convençeríau, per exemple, á un que morís per la fé de Mahoma, de que mor per una quimera? Ja 'm puch preparar quan n' Oller llegendes aquestas ratllas y veja que tracto de quimera sas creencias artísticas. Bé que ell ja sap en quin sentit ho dich. Y prou, porque no 's tracta de dir lo que penso jo sinó lo que pensa ell.

No es d' estranyar l' apassionament de n' Oller per la veritat realista en art. Es d' aquells religiosos que creuen en Deu porque en sos deliquis místichs arriuan á véure'l com realitat substancial. No he conegut molts que tingan en lo grau que ell la visió d' aquesta veritat. Se graba en sos ulls y en son cervell ab un relleu extraordinari. Molts hi há que miran y no veuen: ell es dels que miran y veuen. Pochs, per exemple, aprofitan un viatge com ell. Se fixa en uns detalls, observa uns pormenors, descubreix uns accidents que la majoría no saben veure. Per aixó quan després los explica, y 'ls explica bé y li agrada explicarho, si heu vist lo que vos pinta ho torneu á veure no com una evocació suggerida, sinó com una realitat ressuscitada; si no ho heu vist vos ne formeu una idea perfecta. No necessito anar á Cerdanya per veure la vall de Puigcerdá: en Marqués, lo pintor, se deu recordar d' una lluminosa, veritablement lluminosa descripció que n' Oller nos en va fer un día en conversa d' amichs. Se 'n deu recordar porque 'ns varem estar un quart d' hora pendants de sos llabis y veyent, no dibuixarse ni pintarse, no n' hi há prou, veyent viure aquella

vall que tant bonica deu ser segons nos la va descriure. Cito aquest detall, com un de tants, per lo que 'ns ferí á n' en Marqués y á mí.

¿Será tingut aixó per adulació d' amich? Quí aixís ho pensés agafi qualsevol dels llibres de n' Oller, busqui una descripció de localitat, de paysatge, y m' absoldrá de la acusació. No son bocetos ni llapissadas impresionistas, no. Son quadros acabats, ab llum, ab ayre, ab color, ab perspectives com en la naturalesa, tant intensas, tant vibradoras com en ella, més intensas, més vibradoras encara, porque hi há la concentració de la mirada, 'l reculliment de la visió no distreta en los límits del horisont enquadrat.

Peró n' Oller té además una altra visió tant profunda, tant escrutadora com la visió de las cosas reals externas. No es simplement un colorista. Té, y vá tenint més cada día, y en aquesta direcció se van enrailant sas novelas, la visió intensa del ánima, la visió del carácter. *L'escanya pobres*, los dos protagonistas de *La papallona*, en Ramon Merli y D. Pau de Vilanin son sérs reals, de carn y ossos, fragments sorpresos en plena vida d' aquest món dels humans tant interessant, tant meravellós per qui 'n sap veure 'ls ressorts íntims, las reconadas tortuosas.

En aquesta direcció, en l' estudi de caràcters, es hont n' Oller ha de trovar sas mellors victorias. A ell propendeix, d' ell se preocupa més cada día, fins á la obsessió, fins al extremament; á vegadas, en la crítica íntima d' obras agenas, fins á la manía. ¡Ah! si l' escriure dongués pa en aquesta terra ¡quínas obras més bonicas nos donaría aqueixa manía d' en Oller! Fa rabia que Barcelona, que Catalunya sía un mercat literari tant mesquí, y que porque es aixís, n' Oller, un novelista, haja d' ofegar sos talents en las ingratas y embrutidoras tascas de la curia fent de Procurador. Encara rich de pensar la gracia que li feu á en Pereda 'l sapiguer que n' Oller era procurador. Veritat es que no podía ríuresen quí, com en Pereda, té fábrica de sabons d' olor! Los dos novelistas espanyols de més nervi realista, l' un fent sabons, l' altre fent fullas!

Y 'l contrast es més gros potser encara en n' Oller que en en Pereda, no tant porque la procura es més personal que la fabricació, com per la incongruencia entre la vida petita del

agent de negocis menuts de curia, y la altesa poética y la generositat expansiva de sentiments que caracterisan lo temperament literari de n' Oller. N' Oller conserva de sas fogueradas románticas de xicot una excitabilitat moral esquisida, una devoció intensa per tot lo que es elevat, per tot lo que es generós, per tot lo que revela grandesas d' ànim. Crech que en son fanatisme per la veritat hi entra per molt sa aversió á tot lo que es ficció, dissimulament, hipocresía, falsetat. Per aixó son proverbials entre sos amichs sos acaloraments contra tot lo que en sa manera de sentir no va pel camí dret. Per aixó es tant intemperant. Per aixó la dona de n' Oller sol dir en broma que quan triga á anarhi més de lo acostumat, té por de que l' hajan dut al quartelillo per haverne dit alguna de fresca.

¿Se m' enfadará n' Oller de que 'l pinti aixís? No. Perque ja pot pensar que 'l lector será prou discret, sobre tot si ha llegit sas obras, pera compendre que 'l fons de formalitat que hi há en ellas, que la nativa distinció de son llenguatge, que l' esperit obert d' home de món que respiran, que la benevolencia moral que las informa posarán temperaments y paliatius á aquesta especie de mala cara permanent que li resultaria atribuhida, pres massa al peu de la lletra 'l retrato. Y ja sap n' Oller que en aquesta pintura no hi há més que la carinyosa franquesa d' un amich de cor que escriu sobre ell com parlaria si particularment hagués hagut de ferne 'l retrato á cada un dels suscriptors de L' AVENS.

No he sabut parlar de n' Oller, d' un amich, enflantme á la tribuna; 'n parlo assegut á una cadira, grontxantme, al ras del lector. La culpa la 'n té 'l Director de L' AVENS, que m' ha compromés á parlar.

J. SARDÁ

SEPULCRE DE ELEONOR DE CABRERA

EN la capella dels Archàngels S. Gabriel y S. Rafel de la Seu de Gerona, construhida per Eleonor de Cabrera, s' hi véu arrimat al mur de l' esquerra lo sepulcre d' esta senyora, digne d' esser conegut més que per son valer artístich, que sens oferir res d' extraordinari es ab tot merexedor d' estima, per pertanyer á la mare del malhaurat conseller d' En Pere del Punyalet, Bernat de Cabrera, á qui per orde del rey fóu llevat lo cap en Zaragoza l' any 1364.

Constituheix lo sepulcre una caixa de pedra del pays dividit son front en vuyt compartiments per elements arquitectónichs simulant arcades ab sengles figuretes avuy destruhides, y estatua jacent de la difunta en la coberta. Lo tot está posat sota un arcosoli.

Una inscripció partida en dos ratlles, mostrant en lo centre l' escut de Cabrera y á cada un de sos extrems un altre escut, aquestos últims ja del tot esborrats, donava rahó de qui era la sepultura. Lo que encare 's pot llegir diu aixís:

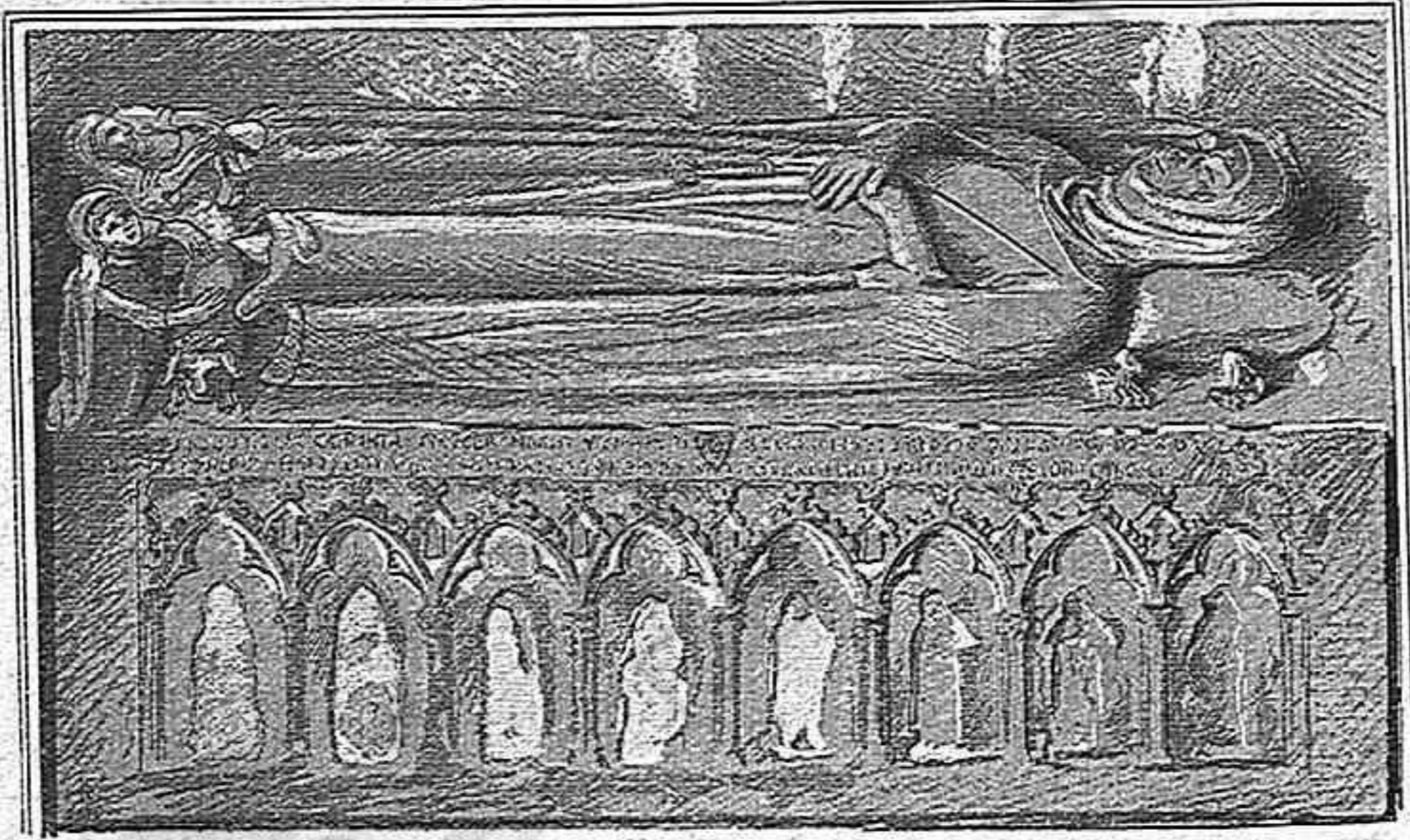
1. .... *capraria*: *mat(er) nobil(is) vicecomitis d(e) caprari(a)*: *q(uæ) fuit oriun*
| *da d(e) castella cui(us) pater fuit.....*

2. .... *m instituit*: *cui cccc*: *solidos ré(n)dales assignavit*: *et anniversariu(m)*
conve(n)tuali fieri ac ca | *nonica(m) porcione(m) duplicari ma(n)davit i(n) die*
s(an)c(t)or(um): *gab(ri)el(is) et raphaelis*: *q(uæ) obiit... a(n)i(m)a requiescat i(n) pace...*

Exceptuada la data de la mort de D.ª Eleonor y lo nom de son pare, lo demás de l' inscripció pot suplirse ab les noticies següents, conservades en la Curia episcopal.

En lo fól. 24 del Llibre de la primera visita del Cardenal Anglesola, s' hi llegeix lo tresllat d' una escriptura otorgada lo día 24 de Juny de l' any 1331 per Eleonor, *muller del Noble Bernat de Cabrera*, ab la que funda un benefici presbiteral en la capella que, ab permís del Bisbe y Capítol, se proposava

Sepulcre de Eleonor de Cabrera

fer construir en los claustres de la Seu baix l' invocació dels Archàngels S. Gabriel y S. Rafel. Instituhex festa doble lo día de la festivitats de dits Archàngels: una llàntia que cremi perpétuament davant son altar de nit y de día; y, per fí, apart d' altres detalls, un aniversari conventual celebrador tots los anys en la Seu lo día de la fetxa de sa mort. Pera tot aixó, dona la quantitat de quatrecents sous barcelonins de tern rendals, los mateixos que 'l *Noble Bernat per la gracia de Deu Vescomte de Cabrera, son fill*, l' hi havia donat á ses lliures voluntats ab escriptura del 22 dels propi mes y any, sobre 'ls censos y altres emoluments del castell d' Anglés. Se reserva lo dret de presentació durant sa vida y, seguida la sua mort, passi á son dit fill y successors d' éll Senyors del Castell d' Anglés y á falta sua al Sor. Bisbe de Gerona.

L' aludit permís del Bisbe y Capítol se trova continuat en lo Llibre 6 *Notularum*, fól. 132, essent de notar que no solament compren la facultat de construhir l' esmentada capella «in Cláustro Ecclesiæ Gerundensis... in illo angulo qui est post ultimam capellam operis novi ipsius Ecclesiæ juxta Campanile eiusdem (Torre de Carlo-Magno),» sinó també la d' elegir dintre d' ella sepultura «et infra illam Capellam eligere sepulturam et tumbam ibi ponere in qua eius ossa post huius vitæ transitum suo tempore reponantur.»

Ab data de 21 de Juny del any 1336, la mateixa D.ª Eleonor, que 's titula *Senyora del Castell d' Anglés* probablement per haver ja mort son marit, fundá ó creá una almoyna pera deu pobres lo día del aniversari de sa mort, distribuïdora tots los anys en la sua capella de S. Gabriel y S. Rafel «per nos constructa,» consistent en tres canes de tela blanca pera cada un d' ells, de valor dos sous y quatre diners la cana. Per dit gasto destiná tres masos que havia comprat á Dalmau de Roviria, situats en la parroquia d' Anglés. (Fól. 53 del citat Llibre de visita).

Dels datos apuntats resulta comprovat que 'l sepulcre en qüestió es lo de D.ª Eleonor, muller d' En Bernat de Cabrera Senyor del Castell d' Anglés, y mare d' altre Bernat que fóu vescomte de Cabrera; qual senyora vivía encara en l' any 1336 y era originaria de Castella. Desconeixem quina era sa familia, per trovarse esborrada l' inscripció sepulcral no solament en lo que 's refereix á son pare, sinó ademés en sos escuts terminals que pot ésser eran los seus. Per lo que d' un d' ells queda, resulta no correspondre al que 's veu gravat sobre la porta de la Capella del Claustre que conté 'l sepulcre, que á nostre parer es lo de Anglés (*aygla en lo camp, bordadura d' escáchs*).

D' En Bernat de Cabrera, marit de D.ª Eleonor, parlárem ja l' any passat en un article que vegé la llum pública en la *Revista de Gerona*. En ell procurárem posar en clar qui fóu en Ramon de Cabrera, net d' En Grau, lo qui s' apoderá del Comtat d' Urgell, y fill d' altre Grau, Vescomte de Cabrera, qual germá major, Pons, fóu á la fí llegítimament Comte d' Urgell. Aquest últim Grau tingué á més d' En Ramon, un altre fill major qu' heretá de son pare lo vescomtat de Cabrera, anomenat

aximateix Grau que casá ab Sanxa de Santa Eugenia y procreá d' ella una sola filla, que sapiguém, D.ª Marquesa, vescomtesa de Cabrera, casada envers l' any 1282 ab Pons-Huc Comte d' Empuries. Esta senyora sobrevisqué á son marit, á son fill Malgaulin y á sa neta d' igual nom D.ª Marquesa; per manera que al incautarse la Corona ab més ó menos rahó del Comtat d' Empuries l' any 1322, vivía encara y conservava la possessió del Vescomtat de Cabrera.

En Ramon, fill de Grau, heretá de son pare los castells d' Anglés y de Brunyola y la meytat del honor de Castellá. D' ell y de sa muller Alamanda fóu fill en Bernat de Cabrera, que tenia ja l' etat pera firmar y obligarse en documents públichs l' any 1282. Les referencies á son pare acaban en l' any 1294 y en 1299 figura ja sol en Bernat de Cabrera en la venda que féu lo Rey del dret de bovatge. Desde el 1306 al 1332 lo trovém citat repetides vegades, d' elles moltes com á senyor del castell d' Anglés y *junt ab sa muller Eleonor*. Poch després de 1332 degué morir. Obsérvis que cap de les escriptures aludides l' hi dona lo dictat de Vescomte de Cabrera, lo qual proba que no ho fou, y s' explica per no haver tingut lloch la substitució establerta en favor de son pare Ramón, en lo cas de morir Grau de Cabrera sens descendencia, ja que aquest fóu pare de D.ª Marquesa, com tenim dit.

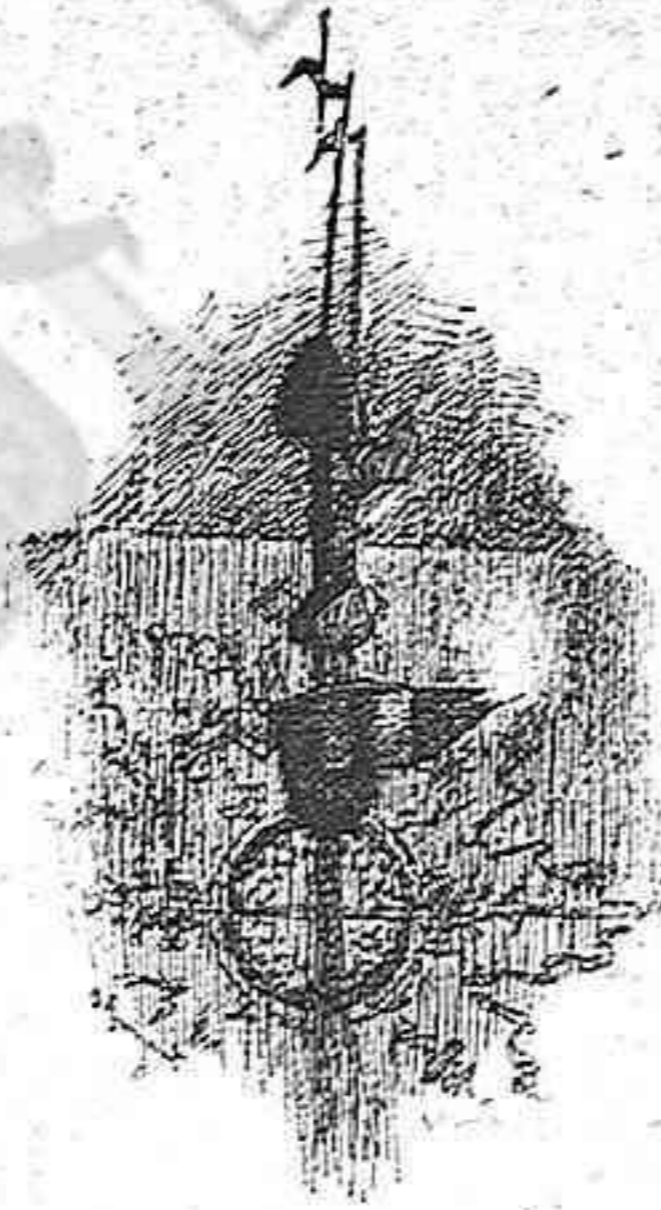
Respecte En Bernat de Cabrera, fill de Bernat senyor d' Anglés y de D.ª Eleonor y net de Ramón de Cabrera, lo trovém mencionat ab lo nom de Bernardí, pera distingirlo de son pare, ab motiu de la expedició y conquesta de l' illa de Cerdenya l' any 1323, éssent un dels nobles catalans que llavors acompanyaren al infant n' Amfós. Manant una vanguardia de cent cavalls, aná també al Rosselló ab lo citat infant l' any 1325. En Mars de l' any 1328 no pogué assistir en Zaragoza á la coronació del rey N' Amfós III per haver rebut en aquella ocasió la noticia de la mort de la Vescomtesa de Cabrera, viuda del Comte d' Empuries Pons-Huc, D.ª Marquesa, la qual es probable l' heretés en son testament, ja que, morta esta senyora sens successió, En Bernat de Cabrera y son pare eran sos parents més pròxims. Lo cert es que en lo mateix any 1328 prengué en Bernardí possessió del Vescomtat de Cabrera y prestá per ell homenatge al Rey, qui ab tal motiu li doná en franch alou

lo castell de Montpalau, donació que morint Bernardí sens fills devia quedar nula y sense cap efecte. Vescomte de Cabrera lo titula sa mare D.ª Eleonor en l' escriptura de fundació de la capella de la Catedral de Gerona, de que ja hem parlat, corresponent al any 1331, en vida de son pare, y lo mateix resulta d' una carta que 'ls Jurats de Gerona dirigiren en ro de Juliol del següent any 1332 «Als nobles e molt honrats, los senyors en bernal de Cabrera, e en Bernardin fill seu per la gracia de Deu vescomte de Cabrera.» Entre les varies noticies que 's tenen de Bernat de Cabrera dels anys posteriors, citarém la d' haver prestat homenatge al rey En Pere IV en 11 de Juny del any 1339 per los castells de Cabrera, Argimon, Gerona y Blanes y una carta del mateix any tramesa pèl Bisbe de Gerona Arnal de Montrodó al de Barcelona Ferrer, demanantli que exhortés á D.ª Timbors, que s' havia retirat al castell de Montclús, pera que tornés á viure ab son marit, lo vescomte de Cabrera Bernat. Esta senyora era filla del Vescomte d' Illa y pertanyia á la familia de Fenollet; visqué molt més que son marit, no éssent per tant possible l' hipótessis de don Antón Bofarull de que la retirada de Bernat al monastir de S. Salvador de Breda pogués ésser deguda á la mort de sa esposa y al sentiment que dita mort li produhís; la carta aludida podria més aviat indicar que á tal resolució l' induhiren disgustos de familia. De tots modos la veritat es que tals motius s' ignoran al present y que sa retirada á Breda no 's realisá fins al any 1342. Al tancarse en lo claustre cedí D. Bernat lo vescomtat de Cabrera á son fill Pons: aixís resulta de la Crónica del rey D. Pere, lo qui parlant de la segona vegada que en l' any 1344 invadí 'l Rosselló, diu: «Diumenge matí á dos dies del mes de maig partim de aquí (S. Celoni)... E Nos continuám lo camí e feuse a carrera mossenyer Pontcet vezcomte de Cabrera fill de mossenyer Bernat de Cabrera, e ensemps entramnos dinar al seu loch de Hostalrich.» D. Pons prestá homenatge á Pere IV pèl vescomtat de Cabrera lo die 22 de mars del any 1347. En lo mateix, y avans de marxar lo rey á Zaragoza pera ocuparse dels assumptos de l' Unió, s' emportá de Breda á Bernat de Cabrera y estant en Zaragoza lo nombrá son majordhom: «E Nos romanint axí, e no haviem quins servis de Majordom ne daltres officis de cavallers, diguem a

mossenyer Bernat de Cabrera qui era ab Nos e qui novellament haviem tret de Sanct Salvador de Brea, e vench ab Nos aquell viatge, hon ell estava apartadament per vida solitaria, quens servis de majordhom, e axis feu.»

De llavors datan la gran influencia qu' adquirí Bernat de Cabrera, los importants fets d' armes en que prengué part y delicades negociacions diplomátiques que li foren encomenades. Sa historia es en endavant molt més coneguda: á nosaltres nos basta per lo moment haver esbrossat lo camí pera l' estudi dels primers anys de sa vida y haver demostrat qui foren sós progenitors; comprobant al propi temps l' afirmació estampada al comens d' aquest article, de que sa mare, Eleonor de Cabrera, es la que jau en lo sepulcre que 's conserva en lo Claustre de la Catedral de Gerona.

JOAQUIM BOTET Y SISÓ

LO SOL AL HIVERN

Quadret de Janer

I

Allá en la vila, cent casetas blancas,
balcóns y portas han tancat depressa.
Ni un alé d' ayre, las extesas brancas
dels arbres sechs, sobre 'l tronch rígit bressa.

Ni un aucell piula, ni un insecte vola;
ni un sér perdut per cap camí traspassa.
Al cel l' aixam d' estrelles d' or tremola;
quieta la terra al clar de lluna 's glassa.

II

Boyrosa y tart l' auba á la fi despunta.
Ja cel amunt lo sol vermell fa via;
y alt, á la terra resplandint apunta
sos raigs primers qu' en un manyoch li envia.

Los raigs s' hi explayan, y cubrintla tota,
li donan llum, la escalfan y 's desglassa:
dels camps dormits soptat murmuri brota,
l' espay blavench un vol d' aucells traspassa,

sobre 'l tronch rígit las extesas brancas
dels arbres sechs un alé d' ayre bressa,
y allá en la vila cent casetas blancas
balcóns y portas van obrint depressa.

LL. LOPEZ OMS

TEATRE CATALÁ

VESTEN ANTON..., *comedia en tres actes de ALBERT LLANAS*, estrenada en lo teatre Rómea la nit del 26 de Setembre.

Un subjecte de mitja edat, amich de calaveradas, casat ab una dona jove, guapa y bona, se mor deixantla molt lligada en lo testament, haventlo ella ben cuydat durant sa malaltia. Queda usufructaria pero pert aquest dret si 's torna á casar. Un amich íntim del finat, un tipo tranquil y de filosofías molt particulars, es hereu de confiansa y s' encarrega de vetllar á la viuda. Aquesta té un nebot que la estima y ab qui á la fi 's casa aconsolantse de perdre l' usufruyt. Pero quan participan la nova al hereu de confiansa veuhen ab goig que lo que per un cantó perden ho guanyan per l' altre, ja que tota la herencia va á parar al nebot del finat.

No 's compren que fins al últim moment no s' hagués enterat lo nebot de que ell havia d' ésser hereu de son oncle; alguna altra estranyesa enclou l' argument de *Vesten Anton...*, pero tot plegat está escrit ab tanta naturalitat y 'ls quatre personatges que hi entran son tan justos, cadahú en lo seu sentit, y tan ben compresos, que ab tot y 'ls defectes esmentats, se pot reputar aquesta obra de lo milloret que 's presenta á la escena catalana.

A més tots los tres actes son xispejants de bona mena, sense may decaure, esmaltat ab algunas escenas, com la dels metges en lo primer acte, que no pot ser més xamosa y la de la deliciosa entrevista de tia y nebot en l' acte darrer, que 's fan escoltar molt de gust.

BIBLIOGRAFIA

VIATJES DE ALI BEY EL ABBASSI (DOMINGO BADÍA Y LEBLICH) PER AFRICA Y ASSIA, *durant los anys 1803, 1804, 1805, 1806 y 1807.*—Barcelona. Imp. La *Renaixensa*, Xuclá, 13, baixos. 1888-9.—Tres vols. en un, de 24 X 16 centimetr. y 212, 228 y 202 págs., 6 ptas.

S' ha termenat aquesta important obra que s' ha vingut publicant com á folletí del diari *La Renaixensa*, que ve á ser digne companya de la *cèlebre* edició d' Ausias March de 1884 y de la no menys famosa colecció del *Arxiu Histórich*.

No está tot lo mal en resultar una edició pera atormentar á un bibliófil ja sia per la impresió, com per son paper de varios colors y gruixos (circunstancia á cert punt excusable haventse publicat en un periódich diari), sino per la lleugeresa ab que s' ha procedit al donarla á llum, y pe 'ls pecats de lesa literatura que en la traducció s' han comés. Baix aquest darrer punt de vista no hi há excusa possible als ulls dels qui veuhen ab vergonya aquesta lley de cosas en nostra literatura y creuhen convenient senyalarho á fi de que no 's torni vici entre nosaltres l' afany de publicar sens previ treball ni estudi.

Res més encertat que empendre la traducció de la obra de catalá tant ilustre com Badía, homenatge justíssim á son valer, pero al ferho era natural que s' estudiés sa rellevant personalitat, y 's justificqués la publicació ab un prólech ó ab notas. Res

d' aixó s' ha fet; però fins aquí hi ha per disculpa la feyna que portaria un treball de tal mena.

Deixém, donchs, tot treball d' investigació y aném á las edicions que's podían tenir á má al fer la versió catalana. La primera es de *Paris, imprenta de P. Didot l' aîné*, any 1814, en que Badía 's presentá com á musulmá, circumstancia que doná en aquella época un caràcter més romántich á sa figura de llegenda. Al mateix temps que 's preparava la edició francesa 's treballava en la inglesa que aparequé en dos volums á casa *Longman, Hurst, Rees, Orme & Brown* l' any 1816. L' editor anglés no s' acontentá ab las noticias que del misteriós viatger donava l' editor francés; además, en dos anys que mediaren entre las duas, la popularitat d' Ali Bey havia crescut considerablement y 'l públich exigía més explicacions en una nova edició; aixís es que l' editor anglés las dona ab més abundancia y copia varias cartas de tot punt interessants. Fins al any 1836 no 's feu una traducció espanyola, que fou en castellá y publicada á Valencia, (librería de Mallen y Sobrinos) en tres volums; en ella l' editor se lamenta de ser massa costosa la reproducció dels grabats al acer que componen l' atlas y que per aixó sent no publicarlos, pero dona 'l retrato d' Ali Bey y á més del prólech del editor francés, acompanya sa edició de una molt discreta biografía.

Ab tots los materials que proporcionan las esmentadas edicions se podía fer sino un treball ab las exigencias d' avuy, una regular y profitosa edició. Donchs tot al contrari, en la traducció que 'ns ha donat *La Renaixensa*, s' ha tingut á bé suprimir lo prólech del editor francés, las noticias del anglés y la biografía del de Valencia; posanthi en son lloch un article *sense firma* que resulta ser fidel traducció del que publicá en Torres Amat en son Diccionari d' Escriptors catalans.

A més del mal acte de copiar un treball literari sense dir d' ahont, consideris lo ridícul y graciós que resulta un article fet en 1836 y reproduhit com si realment fos escrit l' any passat. Torres Amat deya en son temps: (V. la pl. 11 de la obra de que 'ns ocupém) «Badía deixa, á mes,... segons li havia dit á mon oncle don Jaume Amat...» y lo qui ara ho llegeix com si fos acabat d' escriure, ja pot trencarse el cap en averiguació de qui es lo nebot.

Fins aquí las supressions; passem ara á esmentar una mutilació.

Totas las edicions comensan lo text, per un facsímil de la escriptura d' Alí Bey en caràcters arábichs, seguit de la traducció en la llengua en que aquellas son fetas. Després portan lo párrafo següent que val la pena de transcriure en part:

«Després de tants anys passats en los estats cristians, pera estudiar en llurs escoles las ciencias de la naturalesa y las arts útils á l' home en la societat, qualsevulla siga lo cult ó relligió de son cor, vaig *pendre á la fi la resolució* de anar als païssos musulmans, y boy cumplint lo sagrat deber del pelegrinatge á la Meca, observar las costums, usos y la naturalesa de las contradas que 's trobin á mon pas...»

Aixó, á més de constituhir á nostre concepte part del text de la obra, justifica lo capítol primer que comensa: «En consecuencia de ma resolució...»

Donchs en la traducció catalana també s' ha deixat d' insertar aquest párrafo conservant lo mateix comensament al capítol primer, en perjudici de la obra original y en benefici de la incongruència que s' apodera de masses publicacions en nostra terra.

Ab aquest principi de llibre ¿qué 's pot esperar de lo demás? S' ha fet la traducció literal de la edició castellana ab tots sos defectes, sens una nota aclaratoria, sens una explicació de perquè s' ha procedit de tal manera.

Tal es la nova edició dels viatges del ilustre Badía, despullada del *atlas* qu' es la part més important, ab cap dels nous datos enriquida, y suprimit son veritable comensament. Ab pena hem pres nota de alguns de sos defectes pera avisar al públich que té dret á exigir menys despreocupació y més escrupulositat en las obras que van á sas mans y que al cap y á la fi d' ell s' han de refiar.

Pero, devem esmentarho, no tenintne cap, aquesta obra té un mérit. Gracias á n' ella s' han trobat los manuscrits d' Alí Bey de que la premsa ja ha parlat.

Los hi desitjém més sort quan ixcan á llum.